

7. Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове соціальне страхування: Закон України від 08.07.2010 № 2464-УІ.
8. Про соціальні послуги: закон України // Відомості Верховної Ради України, 2003, № 45, ст. 358.
9. Про страхування: закон України від 2 березня 2000 р. // Офіц. вісник України.– 2000. – М 13. – Ст. 503.
10. Про схвалення Концепції реформування системи соціальних послуг: розпорядження Кабінету Міністрів України від 13.04.2007 р. № 178-р.
11. Про положення про Пенсійний фонд України: Указ Президента України від 01.03.2001 №121/2001 // Офіційний вісник України. – 2001. – № 9. – с. 350.
12. Стратегія розвитку пенсійної системи України.: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 29 листопада 2005 р. № 525-р.
13. Концепція подальшого проведення пенсійної реформи: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 21 жовтня 2009 року № 1113.
14. Бевз В Стратегія подолання і запобігання бідності в Україні// Україна: аспекти праці. – 1997. - № 7. – С. 42-43.
15. Лібанова Е. Демографічні передумови реформування системи пенсійного забезпечення//Соціальний захист. – 2000. – № 2. – С. 48-57.
16. Особлива увага – обслуговуванню громадян// Вісник Пенсійного фонду України,- № 1 (79) 2008. – С. 5-7.

SUMMARY

The article analyzes the pension service as a mechanism of communication between state and citizen. Particular attention is paid to the analysis of system expansion and reform the system for collecting and accounting for contributions to compulsory social insurance and improvement of service for pension services.

I. I. КАПРИЦІН

СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ ПОНЯТТЯ «СПАДКОЄМНІСТЬ»

Намагаючись осмислити зміни у суспільному житті, ми стикаємося із оцінками дослідників, які незалежно від свого підходу до аналізу розвитку культури незмінно спираються на поняття спадкоємності, що виступає базовою категорією культурного та історичного процесу. В діалектичному розгляді, кожен новий етап культури неможливий без попереднього, у той же час заперечує його. Кожне з наступних поколінь засвоює досягнутий рівень розвитку епохи, і спираючись на нього ініціює перетворення, які забезпечують просування людства до наступних рівнів. Але використання терміну вимагає чітке уявлення щодо його філософського змісту, відмінності в полі близьких понять, як то: «відтворення», «сукцесія», «філіація», що й актуалізує необхідність категоріального аналізу поняття спадкоємності.

Проблема спадкоємності не є новою для філософського розгляду. Загалом підходи дослідників до розгляду спадкоємності, мали залежність від концепції розвитку, що домінувала в тій чи іншій філософській традиції, та загалом коливалися від *перебільшення* ролі спадкоємності із недооцінкою структурних змін цілого, – до *переміщення* цих змін та заперечення самої спадкоємності. Крім того, спадкоємність розглядалася як атрибут діалектичного розвитку.

Вперше діалектичний аналіз категорії спадкоємності був проведений Г. Гегелем у праці «Наука логіка», де розробляючи закон заперечення заперечення, він зауважував на об'єктивній необхідності спадкоємності в процесі розвитку абсолютної ідеї. За Г. Гегелем, діалектично осмислене заперечення передбачає не тільки відміну, руйнування, знищення старого, але й збереження, утримання і розвиток того раціонального, що було досягнуто на попередніх етапах розвитку [4, 7]. Разом із тим, пов'язуючи спадкоємність із саморозвитком абсолютної ідеї, Г. Гегель заперечував спадкоємність як атрибут розвитку природи.

Матеріалістична діалектика на противагу Г. Гегелю розглядає спадкоємність як необхідний прояв процесу саморозвитку матерії, об'єктивну закономірність буття, що віддзеркалюються в процесі розвитку пізнання.

Е. А. Баллер визначаючи особливості спадкоємності у колі близьких понять зауважував, що вона має місце тільки примінно до складних об'єктів у яких розкрито внутрішню структуру, що дає

зможу порівняльного аналізу відкинутих та «успадкованих» рис об'єкту наслідування. У разі нерозпізнаної, незрозумілої внутрішньої структури об'єкту, дослідник пропонував використовувати поняття «просто відтворення». За думкою автора, спадкоємність виступає зв'язком між різними етапами чи ступенями розвитку буття та пізнання, сутність якої полягає в збереженні елементів цілого при переході з одного стану в інший. «Спадкоємність виступає як одна з найбільш суттєвих сторін закону заперечення заперечення, що проявляється в природі, суспільстві та мисленні як об'єктивний, необхідний зв'язок між новим та старим в процесі розвитку» [1, 15-16].

Спектр галузей використання поняття спадкоємності – широкий, що дозволяє приступити до його системного аналізу. Спадкоємність властива як неживій так і живій природі. Нежива природа опиняється полі зору дослідників як така що, забезпечує виникнення та розвиток живої природи, людського суспільства. Жива природа розкладається на: *біологічну*, що розкриває зміст та форми наслідування в живій природі, *історичну* – зв'язок між історичними процесами та явищами, *соціальною*, – транслювання суспільного досвіду, *культурну*, – передання нащадкам культурних патернів свідомості та поведінки. Загальне поняття спадкоємності, в цьому разі буде виступати як ціле по відношенню до біологічної, культурної та інш. видів спадкоємності.

Окрім того, з метою поглиблення специфічності треба розрізнити два види спадкоємності: спадкоємність поколінь та культурно-духовну спадкоємність. В першому випадку, мова йде про передачу соціальних знань, навичок та вмінь, в другому, – про транслювання цінностей, ідеалів, традицій. З одного боку покоління пов'язані особливим видом соціальних відносин, а саме, – культурною спадкоємністю, з іншого боку, особливістю культурної спадкоємності є приналежність до сфери ідеального, хоч вона і матеріалізується в соціалізації людини за певним типом етнічної культури.

До смислового ряду пов'язаного з процесом наслідування належать і менш вживані поняття, як то: «сукцесія», з латинської мови *succesio* – спадкоємність, послідовність; сукцесивно – поступово, мало-помалу, час від часу (Философский энциклопедический словарь (2010)), та «лінідж» з англійської *lineage* – походження, рід – форма спорідненості поширена в архаїчних державних та деяких складних недержавних суспільних формах, має батьківську та материнську філіацію засновану на генетичному принципі. «Філіація» від латинської *filialis* – синовній, розкривається як розвиток в спадкоємному зв'язку, в прямій залежності ((Энциклопедический словарь экономики и права (2005)).

Як категорія соціальної філософії спадкоємність знаходиться у взаємозв'язку із провідними філософськими категоріями визначеності, обумовленості та цілісності. Е.А.Баллер характеризує цей взаємозв'язок як органічний, без якого всілякий аналіз категорій матеріалістичної діалектики неможливий. Без аналізу спадкоємності неможливо зрозуміти діалектику розвитку, взаємини заперечуваного та заперечуючого. Кожний процес, відрізняючись від інших, разом з тим, має із ними щось спільне, саме існування цього спільного з необхідністю обумовлює спадкоємність [1, 16].

Розрізняючи головні типи розвитку як еволюційні та циклічні треба розрізнити спадкоємність на рівні кількісних змін в межах відносно незмінної якості, коли спадкоємність структури виступає визначаючою рисою розвитку, спадкоємність на цьому етапі є основою повторюваності. Та, за Е. А. Баллером, спадкоємність «другого порядку», що пов'язана із якісними змінами, визначальною рисою якої буде заперечення існуючої напередодні структури, що, звісно, не означає стовідсоткову відмову від використання елементів структури попереднього етапу розвитку [1, 19].

Спадкоємність транслювання суспільного досвіду проявляє зв'язок із категоріями: *традиція*, – усталеними в часі формами задоволення соціальних потреб та *новація*, – новими способами задоволення нових потреб, які ще не стали традиціями, але прямують до того.

Взаємодія традицій, як "того, що переходить чи перейшло від одного покоління до іншого шляхом віддання усної чи письмової передачі» [5], і новаторства, – як діяльності спрямованої на трансформацію невідповідаючих актуальним формам та методам задоволення змінених (відносно минулого) потреб, виступають ледь не головним движиком спадкоємності культури, яка усвідомлюється через дію певних об'єктивних законів, конкретними маніфестаціями яких є закономірності, що проявляються на рівнях: загального, – коли культура розглядається як частина природи, похідна від людської діяльності; одиничного, – культура предстає в різноманітності її матеріальної і духовної форм, особливого, – культура розкривається в її етнічно-історичній специфіці.

Новаторство як поняття одержує своє вираження в співіснуванні, єдності, взаємозумовленості заперечення старого і ствердженні нового, виступаючи як свідомо діяльність людей, що прямують до визначених, усвідомлених цілей. Новаторство має суспільний характер, а тому обумовлене об-

ективними причинами, предметне і конкретне. Воно визначається як «особлива діяльність, спрямована на створення, підтримку і розвиток передових, прогресивних традицій і усунення старих, віджилих, сприяє становленню нового якісно нового стану конкретної соціальної системи, виходячи з потреб її подальшого розвитку, на основі співпадаючих з нею інтересів і цілей певних груп людей чи окремих особистостей». Характерними рисами новаторства є: нерозривний зв'язок із творчістю, а також нетерпимість до застарілих, консервативних традицій, що включає у структуру новаторства заперечення цих традицій і турботу про те, щоб новації закріпилися у формі традицій [3, 26].

Попередній розгляд дозволяє виділити такі властивості спадкоємності як безперервність, послідовність, поступовість, кумулятивність, відносна тривалість, творчість, інновації.

Торкаючись специфіки спадковості поколінь, зазначимо, що різні історичні епохи, в залежності від ведучого способу діяльності (від торгівлі до виробництва, від виробництва до комунікації) [8, 412], мають різний об'єм та різний зміст культурного спадку. Кожна епоха та кожна культура різняться механізмом та наголосами в трансляції досвіду попередніх поколінь. Традиційні форми трансляції досвіду безпосередні, посттрадиційні – здебільше опосередковані. Специфічні «наголоси» частіше мають етатично-інституціональний витік і пов'язані із домінуючою ідеологією. Це, так би мовити – об'єктивна складова спадкоємності поколінь.

Суб'єктивний – розкривається в аналізі відносин структурних складових процесу передачі-прийняття спадку, а саме, до уваги слід брати спадкоємця та спадок – сукупність діяльності попередніх поколінь, матеріальні та духовній культурі, соціальні зв'язки, що склалися, – які створюють реальність спадкоємності поколінь [2,5-6].

Дещо деталізувавши структуру на цьому рівні виділимо такі складові процесу спадкоємності: спадок; «канал» передачі спадку (текст, людина, інституція); спадкоємець – отримувач (людина, інституція); процес передачі спадку. Поєднання об'єктивної та суб'єктивної складових в певних історичних умовах трансляції спадку дає специфіку конкретного прецеденту спадкоємності.

Для предметного розгляду деталізованої структури процесу передачі спадку, зазначимо ще два напрями для аналізу взаємовпливу поколінь авторами посібника з теорії культури, а саме: *вертикальний*, що дозволяє уявити загальну картину трансляції культурного спадку, його об'єму в послідовній, вертикальній зміні поколінь, та *горизонтальний*, що використовується для аналізу взаємодії поколінь, які «зустрічаються» в часі та живуть, в одних просторових межах. Сучасниками зазвичай є 3-4 покоління (батьки-правнуки), відносини між якими складаються, на базі загальних цінностей, мети, сенсу та стилю життя [6].

Не зважаючи на те, що «документально» з початку писаної історії має місце взаємне «невдоволення» батьків та дітей, традиційна модель передачі духовного та фізичного спадку бачиться менш проблемною, а тому, – більш надійною. Разом з тим, традиційні форми спадкоємності дедалі втрачають свою дієвість, старий життєвий досвід виявляється не сумісним із умовами життя, що кардинально змінилися. Трансформація гендерних відносин, атомізація суспільства, розпад громади, соціальна апатія, змішування культур та інш., ведуть до збільшення кількості проблемних питань, відношення до яких розділяє покоління.

А. Тоффлер запропонував методіку порівняльного аналізу темпів історичного розвитку та об'ємів ретрансльованого життєвого досвіду. Метод базується на визначенні кількості поколінь людей, які жили на Землі за останні п'ятдесят тисяч років. Спираючись на середню тривалість життя сучасника(?) (62 роки), дослідник стверджує, що за людську історію змінилося приблизно 800 поколінь з яких: близько 650 поколінь були «печерними», 70 поколінь використовують писемність для трансляції знань, шість найближчих до нас поколінь для передачі досвіду використовують друкарство, два покоління використовують електроенергію [7, 14].

Пропонована методіка, безперечно, занадто умовна, бо відомо, що середня тривалість життя в різних історичних періодах не була постійною, залежачи від умов життя. Та все ж відносно попередніх, останні покоління живуть у «казкових» матеріальних умовах, але психологічне та інтелектуальне навантаження ці покоління відчувають на собі зовсім не «казкові». Кількість життєво необхідної інформації, яка «атакує» сучасника подвоюється кожні п'ятнадцять років. Сучасна людина приречена на внутрішній конфлікт узгодження традиційних засад свідомості та життєвих завдань, які не поставали перед попередниками. Ситуація ускладнюється тим, що при прискоренні життєвих процесів постійно скорочується час на прийняття життєво важливих рішень.

Зовнішнім, важливим фактором ускладнення взаємовідносин поколінь є протиріччя між особистістю та суспільством, яке базується на засадах гуманізму та лібералізму, виступає зворотною

стороною цих соціальних явищ, веде до деградування особистості, посилення соціальної апатії, вкоріненні хибних духовних цінностей. Іншим фактором є відставання соціального прогресу від прогресу науково-технічного, саме цей дисбаланс виражається у безвідповідальному втручанні в екосистему планети, спрямованості на надприбутки, які часто входять у протиріччя з вищими цінностями та смислом людського існування, підмінюючи історичні цінності загрожують людству безповоротними наслідками.

Конфлікт поколінь подекуди виникає на базі нових форм поведінки, які здатні впливати на спадкові, базові цінності поколінь. Особливо «гострими» є питання вирішувані сучасником в умовах сучасної раціональної моральності всупереч архаїчно-традиційній моралі, це насамперед базові питання життя та смерті (сексології, гендерних та шлюбних відносин, евтаназії та інш.). Трансформації в традиційних сферах ведуть до відмови від усталених цінностей, а слідом до аморальності, асоціальних вчинків, – які, в свою чергу, виступають причиною подвоєння моралі. Відносини між поколіннями стають напруженими, зростає відчуження. В більшій мірі ці сценарії властиві урбаністичній культурі, яка є більш динамічна ніж культура провінційна, аграрна.

Таким чином, проблема зв'язку між поколіннями пов'язана з проблемою спадкоємності, яка проявляє іманентну складність, включаючи як трансляції традиції так і інновації. Сучасні глобалізаційні, культурно-інтеграційні процеси, ілюструючи дію закону заперечення заперечення, на більш загальному рівні руйнують усталені моделі спадкоємності, гостро ставлячи питання самоідентифікації, самовизначення, етнічної-культурної самобутності, толерантності, співіснування та самого виживання людства, актуалізують подальші теретично-предметні дослідження спадкоємності як спрямовуючого та рушійного чинника історії.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Баллер Э.А. Преемственность в развитии культуры. – М.: «Наука», 1969. – 294 с.
2. Воловик В.И. Преемственность поколений и прогресс социалистического общества: автореф. на соиск. ученой степ. кандид. философ. наук, 620 – диалектический и исторический материализм. – М., 1972. – 21 с.
3. Воловик В.И. Идеологическая деятельность: диалектика традиций и новаторства [монография] – М.: Гл. редакция научной и учебной литературы АОН при ЦК КПСС. – 1990. – 208 с.
4. Гегель Г. Наука логика. Спб.,1997.[Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://www.klex.ru/249>
5. Толковый словарь русского языка: В 4 т. / Под ред. Д. Н. Ушакова. Т. 1. М., 2000. [Электронный ресурс]. - Режим доступа:<http://ushdict.narod.ru/index.htm>
6. Теория культуры. Уч пособие. Под ред. С. Н. Иконниковой, СПб.: Питер, 2008. [Электронный ресурс]. - Режим доступа:<http://lib.rus.ec/b/166292/read>
7. Тоффлер А. Футурошок. – СПб., 1997. – С. 14.
8. Турен А. От обмена к коммуникации: рождение программированного общества // Новая технократическая волна на Западе; [Состав. и вступ. стат. П.С. Гуревича]. – М.: Прогресс, 1986. – С. 410-430.

SUMMARY

The article is sacred to the socially-philosophical analysis of concept "succession". Actuality of work is conditioned by transformations of models of traditional cultural succession.

С. М. ГРЕБІНЬ

ФЕНОМЕН ДИТИНСТВА: ПРОБЛЕМА ОНТОГЕНЕЗУ

У наш час усе більш зростає інтерес до становища дітей, до особливостей процесу їх соціалізації, до змісту дитинства й напрямкам його зміни. Це стало необхідним завдяки сучасному стану українського суспільства, економічної ситуації, яка складається, змінам соціальної структури, диференціації стилів життя різних соціальних груп. Сьогодні без сумнівів можна сказати про те, що дитинство людини має не тільки фізіологічний, психологічний, педагогічний бік, а і є складним соціокультурним явищем, яке має історичне походження й природу [1]. Актуальним стає питання феномена дитинства і в його онтологічному аспекті.

Ще в роботах Платона й Аристотеля зустрічаються думки, пов'язані з політичним устроєм суспільства й впливом на нього системи виховання. З моральних і етичних позицій намагалися оцінити дитинство у своїх роботах Ф. Бекон, Г. Гегель, О. І. Герцен, Г. В. Плеханов, Ж. Ж. Руссо,